

توسعه اجتماعی و کار کودک

حسین تولائی

www.ketab.ir

تهران، ۱۳۹۴

سرشناسه: تولاتی، حسین، ۱۳۵۸
عنوان و نام پدیدآور: توسعه اجتماعی و کار کودک
مشخصات نشر: تهران: تندیس، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری: ۱۵۴ص: جدول، نمودار
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۴۴۵۷-۱
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبای مختصر
یادداشت: فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
یادداشت: کتابنامه.
شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۵۰۸۹۰

توسعه اجتماعی و کار کودک

تألیف: حسین تولاتی

ناشر: تندیس

طراح جلد: آرش بدرطالعی

چاپ و صحافی: مهرمتین

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۴۴۵۷-۱

تهران - خیابان انقلاب اسلامی - خیابان ۱۲ فروردین - شهید نظری غربی - پلاک ۹۹

تلفن: ۶۶۴۸۳۸۳۰-۱

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۳	کار کودک
۱۵	تبیین‌های نظری کار کودک
۱۸	تحقیقات داخلی در مورد کار کودک
۲۵	تحقیقات خارجی در مورد کار کودک
۳۴	دلایل کار کودک
۳۸	اشکال کار کودک
۴۱	بدترین اشکال کار کودک
۴۲	پراکندگی کار کودک در جهان
۴۹	اثرات اقتصادی کار کودک
۵۰	کار کودک در ایران
۵۱	شرایط کار کودکان در قانون کار ایران
۵۲	آمار کودکان کار در ایران
۵۷	توسعه
۶۲	تاریخچه توسعه
۶۴	مطالعات توسعه‌ای
۶۵	نظریه‌های جامعه‌شناختی توسعه
۶۵	پیشگامان جامعه‌شناختی توسعه
۶۸	ابعاد توسعه
۶۸	توسعه اقتصادی
۶۸	توسعه سیاسی
۶۸	توسعه فرهنگی
۶۹	توسعه انسانی
۶۹	توسعه پایدار
۶۹	توسعه اجتماعی
۸۱	نظریه‌های جامعه‌شناختی توسعه اجتماعی
۸۳	توسعه اجتماعی و توسعه اقتصادی
۸۶	توسعه اجتماعی و توسعه انسانی
۸۹	رویکرد مشارکت جوانه در توسعه اجتماعی
۹۱	توسعه اجتماعی و سنت

توسعه اجتماعی و جهانی شدن	۹۱
عوامل توسعه اجتماعی	۹۲
توسعه اجتماعی و آسیب‌ها و مشکلات اجتماعی	۹۴
پیامدهای توسعه اجتماعی	۹۴
شاخص‌های توسعه اجتماعی	۹۶
رویکردهای توسعه در ایران	۹۹
توسعه اجتماعی در ایران	۱۰۰
مشکل اجتماعی	۱۰۳
نظریات جامعه‌شناسی درباره مسائل اجتماعی	۱۰۵
توسعه اجتماعی و کار کودک: دو کفه یک ترازو	۱۰۷
پیوست‌ها	۱۱۵
جدول ۱. شاخص‌های توسعه اجتماعی در کشورهای مورد مطالعه در سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۶	۱۱۶
جدول ۲. تغییر میزان (%) کار کودک در کشورهای مورد مطالعه بین سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۶	۱۱۹
جدول ۳. تغییر سن امید به زندگی در کشورهای مورد مطالعه بین سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۶	۱۲۱
جدول ۴. تغییر میزان (%) کودکان کم وزن زیر ۵ سال در کشورهای مورد مطالعه بین سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۶	۱۲۳
جدول ۵. تغییر میزان (%) جمعیت با درآمد کمتر از ۱ دلار در روز در کشورهای مورد مطالعه بین سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۶	۱۲۵
جدول ۶. تغییر میزان (%) جمعیت شهری که به آب آشامیدنی سالم دسترسی دارند در کشورهای مورد مطالعه بین سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۶	۱۲۷
جدول ۷. تغییر میزان (%) جمعیت باسواد بالای ۱۵ سال در کشورهای مورد مطالعه بین سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۶	۱۲۹
جدول ۸. تغییر میزان (%) ضریب جینی در کشورهای مورد مطالعه بین سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۶	۱۳۱
جدول ۹. تغییر میزان (%) امید به زندگی در کشورهای مورد مطالعه بین سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۶	۱۳۳
جدول ۱۰. وضعیت شاخص‌های توسعه اجتماعی در کشورهای مورد مطالعه در سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۶	۱۳۵

فهرست مطالب ■ ۹

جدول ۱۱. تغییر میزان (%) شاخص توسعه اجتماعی در کشورهای مورد مطالعه بین سال‌های ۲۰۰۱-۲۰۰۶	۱۳۸
نمودار ۱. میزان کارکردک در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۱	۱۴۰
نمودار ۲. میزان کارکردک در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۶	۱۴۰
نمودار ۳. میزان امید به زندگی در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۱	۱۴۱
نمودار ۴. میزان امید به زندگی در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۶	۱۴۱
نمودار ۵. میزان دسترسی جمعیت شهری به آب آشامیدنی در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۱	۱۴۲
نمودار ۶. میزان دسترسی جمعیت شهری به آب آشامیدنی در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۶	۱۴۲
نمودار ۷. میزان کودکان کم وزن زیر ۵ سال در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۱	۱۴۳
نمودار ۸. میزان کودکان کم وزن زیر ۵ سال در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۶	۱۴۳
نمودار ۹. میزان جمعیت با درآمد زیر ۱ دلار در روز در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۱	۱۴۴
نمودار ۱۰. میزان جمعیت با درآمد زیر ۱ دلار در روز در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۶	۱۴۴
نمودار ۱۱. میزان جمعیت باسواد بالای ۱۵ سال در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۱	۱۴۵
نمودار ۱۲. میزان جمعیت باسواد بالای ۱۵ سال در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۶	۱۴۵
نمودار ۱۳. میزان ضریب جینی در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۱	۱۴۶
نمودار ۱۴. میزان ضریب جینی در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۶	۱۴۶
نمودار ۱۵. شاخص توسعه اجتماعی در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۱	۱۴۷
نمودار ۱۶. شاخص توسعه اجتماعی در کشورهای مورد مطالعه در سال ۲۰۰۶	۱۴۷
نمودار ۱۷. میزان تغییر کارکردک در فاصله سال‌های ۲۰۰۱-۲۰۰۶	۱۴۸
نمودار ۱۸. میزان تغییر شاخص توسعه اجتماعی در فاصله سال‌های ۲۰۰۱-۲۰۰۶	۱۴۸
فهرست منابع	۱۴۹

مقدمه

به طور سنتی افزایش درآمد سرانه و یا بهبود نسبی وضعیت اقتصادی جامعه به معنای توسعه تلقی می‌شد. اما با گذشت زمان و بروز تغییر و تحولات اجتماعی، سیاسی و علمی مفهوم توسعه نیز دستخوش تغییر شد. به طوری که امروز دیگر هیچ نظریه پرداز توسعه‌ای بر یک بعدی بودن امر توسعه تأکید ندارد و توسعه تداعی کننده مفاهیم سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، انسانی و... است.

از میان ابعاد مختلف توسعه با وجود ارتباط تنگاتنگی که با هم دارند: بعد اجتماعی در بسیاری از ادبیات موجود توسعه‌ای به عنوان هدف اصلی توسعه ملی تلقی شده است (ناطق پور، ۱۳۸۶).

در بیانیه مجمع عمومی سازمان ملل متحد در دسامبر ۱۹۶۱ پیشنهاد شد که دهه ۱۹۶۰ به عنوان اولین دهه توسعه مورد توجه قرار گیرد. در ابتدا توسعه معنای صرف اقتصادی داشت و جنبه‌های اجتماعی آن مطرح نبود. با توجه به تعاریف متعددی که از سوی صاحب نظران علوم اجتماعی برای توسعه اجتماعی^۱ ارائه شده است، درمی‌یابیم که ارتقاء کیفیت زندگی مردم هدف اصلی توسعه اجتماعی است (اجلاس جهانی توسعه اجتماعی، کپنهاگ ۱۹۹۵، به نقل از پیران، ۱۳۸۲) و باید در کانون توجه مدیران و تصمیم گیران و برنامه ریزان هر کشور قرار گیرد. از سوی

دیگر در هر جامعه‌ای با پدیده مشکلات اجتماعی^۲ روبه‌رو هستیم که به نظر می‌رسد بی‌تأثیر بر توسعه اجتماعی نیست. فقر، بی‌خانمانی، اعتیاد، پدیده کودکان خیابانی، روسپیگری، بیکاری، فرار دختران از خانه، ترافیک، آلودگی محیط زیست... و **کار کودک**^۳ از جمله مشکلاتی هستند که تهدیدی جدی برای جوامع به ویژه جوامع در حال توسعه به شمار می‌روند و می‌توانند روند توسعه اجتماعی را متوقف کنند یا دست کم به تاخیر بیندازند. در همین راستا کار کودک پیامدهایی دارد که جامعه باید هزینه‌های سنگین آن را بپردازد. کودکان کار از محرومیت‌های آموزشی، تحصیلی، سلامتی جسم و روان و... رنج می‌برند. چنین کودکانی که در واقع در آینده‌ای نه‌چندان دور به سن نیروی فعال جامعه می‌رسند، بزرگسالانی بی‌سواد، عقب‌مانده و ناتوان از نظر جسمی و فکری و... هستند بنابراین تحقق توسعه اجتماعی در جامعه‌ای با این نیروی انسانی به سختی امکان‌پذیر است. چراکه:

انسان هم هدف و هم وسیله توسعه اجتماعی است (ناطق پور، ۱۳۸۶).
 براساس یک تخمین کلی بیش از ۲۵۰ میلیون کودک در سراسر جهان مشغول فعالیت‌های اقتصادی هستند. بسیاری از این کودکان تحت شرایط استثمارگری کار می‌کنند، به‌طوری‌که کار نه تنها مانع تحصیل‌شان می‌شود بلکه بر سلامت جسمی و بهداشت روانی آنها نیز تأثیر منفی می‌گذارد مثل کودکانی که زباله‌ها را جمع‌آوری می‌کنند، کودکان شاغل در معادن و بخش کشاورزی و... که بدون محافظت در برابر شرایط جوی کار می‌کنند، کودکان به‌کارگرفته شده در انواع بردگی، روسپیگری و پورنوگرافی، قاچاق و فروش موادمخدر، درگیری‌های مسلحانه و... (ILO، نقل از وامقی، ۱۳۸۲).

2. Social Problems

3. Child labour